

Sinj

Slika raskoši
mediteranskog zaleđa

Grad Sinj, zemljopisno, gospodarsko i kulturno-povijesno središte Cetinske krajine, najveći je grad dalmatinskog zaleđa. U njegovim administrativnim granicama leže brdsko-planinska područja Dinare, Kamešnice i Svilaje te plodne ravnice Sinjskog polja, najvećeg krškog polja u Dalmaciji (64 km²).

SINJ

Sinjsko polje uskim koridorom uzvodno uz Cetinu nastavlja na Hrvatačko polje s kojim dijeli i mnoštvo prirodoslovnih značajki: zbog periodičnog plavljenja kojem je izloženo i osobite vegetacije uvjetovane tim plavljenjem, Sinjsko (i Hrvatačko) polje proglašeno je važnim područjem za ptice te važnim staništem mnogim biljnim i životinjskim vrstama unutar europske ekološke mreže Natura 2000.

Autor: Boris Filipović Grčić / Tvrdava Stari grad.

Autor: Boris Filipović Grčić / Most na Panju.

Suvremeni vidovi poljodjelstva i opsežni melioracijski zahvati izmijenili su fizionomiju Sinjskog polja svodeći tršćake i rogozike na otočiće uz umjetne kanale, a faunu ptica, gmazova i vodozemaca na osjetno manji broj vrsta. Planinska, pak, područja Dinare i Kamešnice na istoku te Svilaje na sjeverozapadu u većoj su mjeri sačuvala izvorni izgled. Projektom MedPaths, kojim je na širem području Sinja obuhvaćeno Sinjsko polje i dijelom Hrvatačko polje te dijelovi Svilaje, ti su prostori spašeni od “turističkog zaborava” i promaknuti u poželjne i veoma privlačne pješačke, biciklističke i konjičke destinacije Dalmatinske zagore.

Središte cetinske gastronomske tradicije nalazi se u Sinju, gradu glasovitom po svojim bonkulovićima (gurmanima). Sinjska kuhinja sjedinila je nekoliko različitih kulinarskih tradicija: venecijansko-mediteransku, od koje potječu jedinstvene kobasice za juhu, tzv. lukanige, austro-ugarsku, odnosno srednjoeuropsku, kojoj pripadaju recepti za pripremu divljači, te bliskoistočnu, osmanlijsku tradiciju, koja je sinjskoj kuhinji namrijela slavne arambašiče.

Lokalni specijaliteti: arambašiči, žabe i riječni rakovi, janjeće tripice, lukanige, koštradina s verzotom i kiselim kupusom, meso ispod peke, uštipci.

Gastro ponuda
na stazama
Sinja

AEQUUM STAZA (BICIKLISTIČKA STAZA)

Restoran "Venezia" (Hrvace 4, Hrvace)

Osim terase i velike banketne sale, restoran ima i konobu u kojoj nudi specijalitete sinjske gastronomije. Posebno su zanimljiva jela spremljena ispod peke, na kominu i na gradelama.

Restoran "Vreba" (Hrvace)

Restoran u vlasništvu alkarske obitelji Zorica ujedno je i sjedište konjičkog kluba i mjesto okupljanja zaljubljenika u konjički sport. U sklopu restorana je velika banketna sala te intimniji prostor u kojem se nude tradicionalna cetinska jela (peka, arambašići, jela s gradela itd.).

Seosko gospodarstvo "Panj Rumin" (Hrvace - Rumin)

Obiteljsko gospodarstvo Mira Markulina smješteno je pored rijeke Cetine. Ugoštiteljska ponuda uključuje domaće rakije, fritule, pastrve, jela s gradela i ispod peke. U čast pastrvi, u Panju je organizirana i prva gastro manifestacija Pastrvi-jada.

Restoran "Bila noć" (Stipe Marunica, Karakašica 4, Karakašica)

Restoran u ponudi ima tradicionalna sinjska jela poput janjetine na ražnju, pohanih žaba i žaba "na brudet", pršuta i sira, rakova, pastrva itd.

ORLOVA STAZA (BICIKLISTIČKA STAZA)

Restoran hotela "Alkar" (Vrlička 50, Sinj)

Restoran nudi gotova jela poput punjenih paprika (u sezoni) te arambašiće, pašticađu i sl.

Restoran "Vila Rustika" (Put Radošića, Sinj)

Osim ponude pizza, restoran nudi standardni izbor dalmatinskog pršuta i sira, sinjskih tradicionalnih jela (poput arambašića, žaba i mesa s gradela, pulestra (pijetla) "na lešo" ili ispod peke domaće pečenice, koštradine s kiselim kupusom), kao i klasičnu ponudu dalmatinske kuhinje (npr. pašticađa).

SINJSKA STAZA (PLANINARSKA)

Konoba "Ispod ure" (Ante Mažurin, Istarska 4, Sinj)

Restoran poznat kao konoba "Ispod ure" smješten je u gradskoj jezgri podno velikog gradskog sata na Kamičku, blizu župne crkve Čudotvorne Gospe Sinjske, tržnice i Alkarskih dvora. Poznat je po tradicionalnim sinjskim specijalitetima poput pršuta, sira, jela s gradela ili ispod peke, koštradine s verzetom i kiselim kupusom, žaba na žaru ili pohanih žaba, rječnih rakova i pastrvi. Posebno je poznat po spremanju sinjskih arambaša.

OSTALE ZANIMLJIVE GASTRO ADRESE U SINJU

Restoran "Dubrovnik" (Domovinskog rata 65, Sinj)

Jedan od najpostojanijih gradskih restorana čija ponuda obuhvaća i lokalne gastro ikone.

OPG "Jukić" (Otok)

Obitelj Jukić u svojoj sirani u Otoku kod Sinja proizvodi kozji, kravlji i miješani sir.

OPG "Poljak" (Glavice Gornje)

Obitelj Poljak proizvodi šest vrsta sireva, dalmatinski pršut, pancetu, domaće kobasice i buđolu.

RECEPTI

Sinjski arambaši

Priprema tradicijskog jela sinjski arambaši karakteristična je za prostor Cetinske krajine te naprosto neizbježan dio jelovnika u svečanim prigodama i za velikih blagdana. Postoji više „izvora“ ovog tradicionalnog jela. Samo zamatanje mesnog nadjeva u list te kuhanje u umaku datira još iz rimskih vremena no punjenje kiselog kupusa kasnijeg je srednjovjekovnog podrijetla. Drži se da je začeto u srednjem vijeku u karolinškim samostanima na granici Francuske i Njemačke, a u naše su ga krajeve donijeli Turci koji su ga preuzeli od Bizanta. O turskom podrijetlu govori i sam naziv arambašići nazvani po harambaši-hajdučkom vođi.

PRIPREMA:

Jelo se priprema od 1 kg svježeg goveđeg mesa isjeckanog (nikad mljevenog!)

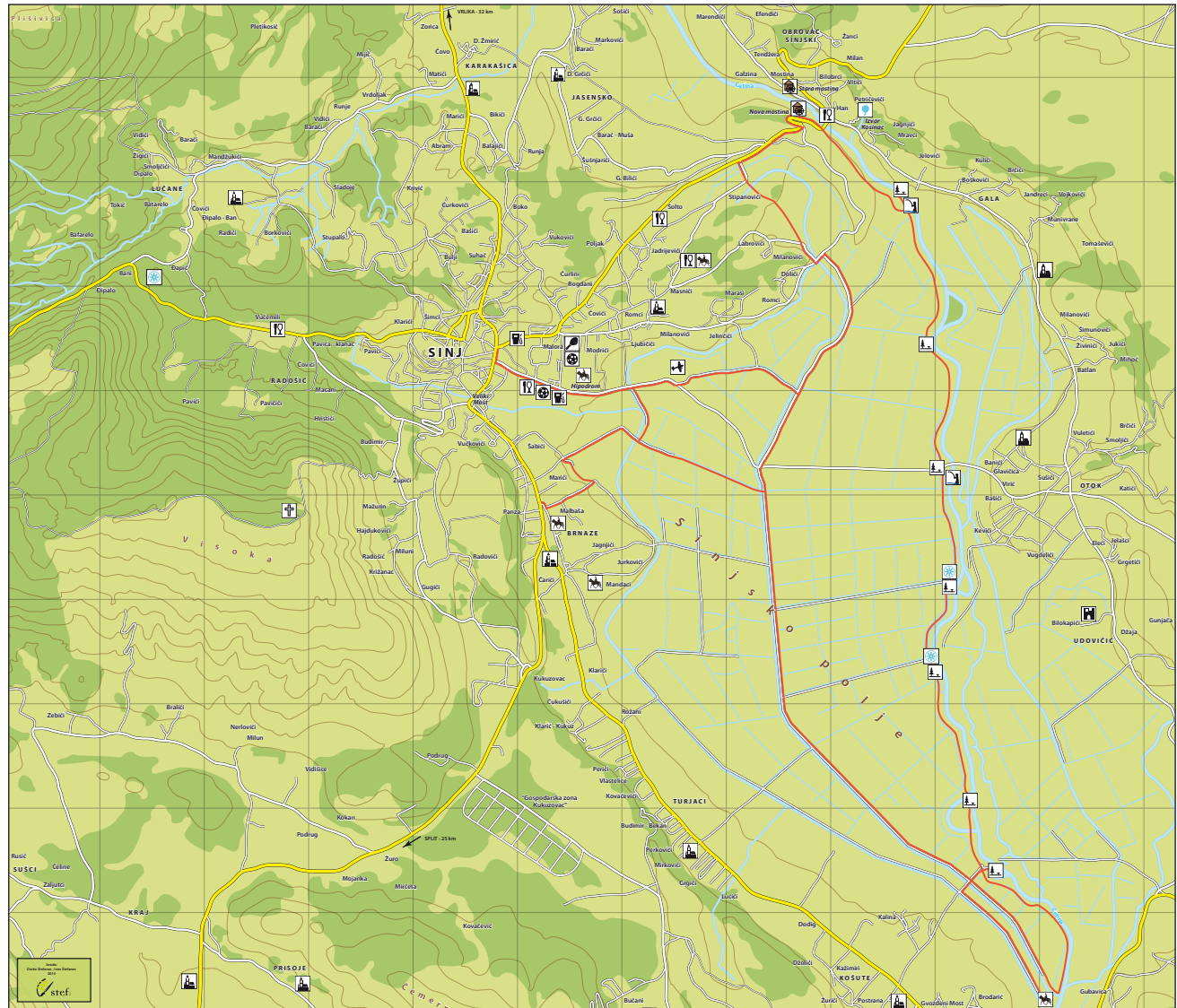
na sitne komadiće. Posebno se priprema pešt od dvije kapule (crvena luka), 4-5 režnjeva češnjaka, 15 dkg dimljene svinjske slanine i pola kitice petrismula (peršina). Dodaje se papar, sol, muškati oraščić (netko nadodaje cimet i klinčiče) te naribana korica jednog limuna. Sve se to umjesi s mesom i pusti da odleži jedan sat. Zatim se zavija u listove kiselog kupusa. Na dno lonca ili bakre stavlja se komad goveđe kosti (pršuta) koja se pokriva usitnjenim kiselim kupusom. Arambaši se poredaju u svaki sloj pokrije usitnjenim kiselim kupusom. Doda se jedna žlica konšerve (pirea od rajčica) zamučena u vodi, još malo pršuta ili suđuka i domaćih kobasica. Voda s konšervom mora biti do visine arambaša koji se potom, pokriveni, kuhaju na lagano dva sata. Ukoliko se čuvaju nahladnom mjestu mogu ostati zdravi i do sedam dana.

SINJ

Staza Cetina
(biciklističko – konjička)

- Utvrda – Fort
- Crkva – Church
- Muzej – Museum
- Rimske ruševine – Roman ruins
- Gaj Liberije
- Info centar – Info center
- Kušaona – Gustation
- Smještaj – Accommodation
- Benzinska crpkva – Gas station
- Mlin – Watermill
- Bazen – Swimming pool
- Ribolov – Fishing
- Odmorište – Picnic spot
- Jahanje – Equitation
- Sportski aerodrom – Sports airfield
- Nogometni teren – Football field
- Teniski teren – Tennis court
- Vidikovac – Viewpoint
- Česma – Fountain
- Izvor – Spring

Točne GPS koordinate pojedinih točaka/lokaliteta mogu se preuzeti na stranici www.eu-medpaths.com.

STAZA CETINA (BICIKLISTIČKO - KONJIČKA)

Kružna staza, s istočnim krakom koji prati Cetinu od Hana do triljskog konjičkog kluba Sv. Mihovil i zapadnim krakom koji vodi sredinom Sinjskog polja, pruža kilometre užitka svim ljubiteljima kretanja pitomim prirodnim predjelima. Njezini idilični, pastoralni pejzaži niz miran tok rijeke, uz palisade jablanova i šarenilo kultiviranih površina Sinjskog polja idealni su za opuštenu konjičku i biciklističku obilazak.

Autor: Ilija Veselica

Autor: Ilija Veselica

Autor: Ilija Veselica

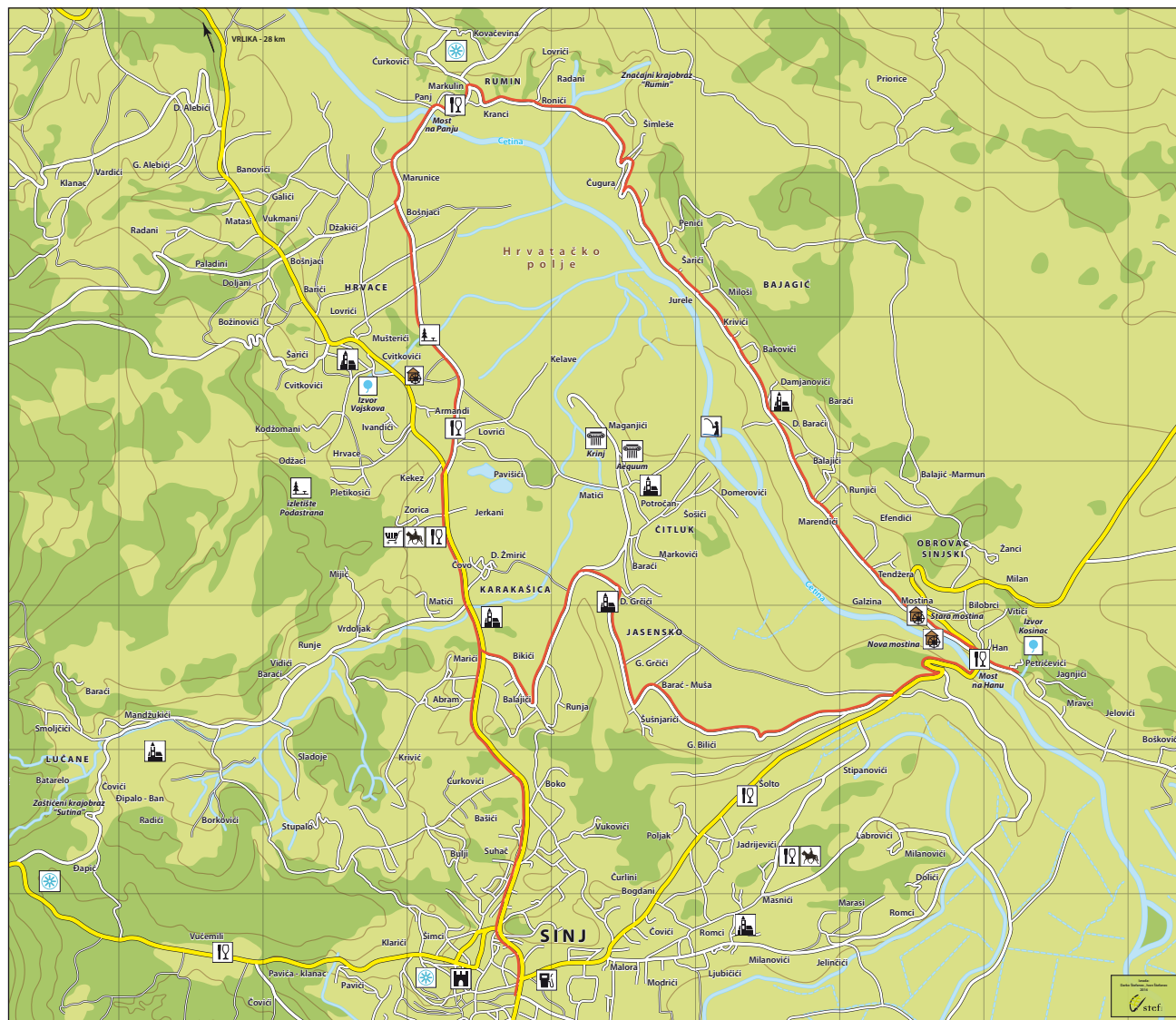

SINJ

Staza Aequum
(biciklistička)

- Utvrda – Fort
- Crkva – Church
- Rimske ruševine – Roman ruins
- Kušaona – Custation
- Benzinska crpkna – Gas station
- Mlin – Watermill
- Ribolov – Fishing
- Odmorište – Picnic spot
- Jahanje – Equitation
- Sportski aerodrom – Sports airfield
- Nogometni teren – Football field
- Teniski teren – Tennis court
- Vidikovac – Viewpoint
- Izvor – Spring

Točne GPS koordinate pojedinih točaka/lokaliteta mogu se preuzeti na stranici www.eu-medpaths.com.

(T006) MOST NA HANU

Premda je na ovom mjestu možda još u antičko i srednjovjekovno doba postojao most, najpoznatiji je onaj koji su izgradili Turci u XVI. ili XVII. stoljeću te uza nj podigli i prenočište s gostionicom, odnosno han. Most su u to vrijeme branile dvije kule na njegovim dvama krajevima. Današnji je most sagrađen 1846. godine, a kasnije je više puta popravljan i nadograđivan.

(T035) ČITLUK, ARHEOLOŠKI LOKALITET AEQUUM

Antička kolonija COLONIA CLAUDIA AEQVVM podignuta je sredinom I. stoljeća. Naselje je tlocrtno, pravokutnog oblika i utvrđeno bedemima s naknadno dograđenim četvrtastim dijelom na istočnoj strani. Gradska vrata na jugu bila su utvrđena četvrtastim i kružnim kulama. Utvrđen je pravilni ulični raster, forum s kapitolijem, kultne građevine, terme i vodovod koji je dovodio vodu s izvora Peruče. Iznimno su vrijedni nalazi monumentalnih skulptura – ulomci Heraklova kipa te kip Dijane Lucifere.

(T009) MOST NA PANJU

Masivni kameni most sagrađen je 1895. godine, a premošćuje rijeku Cetinu u predjelu Rumina, na relaciji Sinj – Vrlika. Most ima sedam lukova na pilonima koji su oblikovani s kamenim uzvodnim i nizvodnim kljunom, a kameni vijenac dijeli konstruktivni dio mosta od zidane ograde. Most je temeljito obnovljen 2008./2009. godine.

(T106) CRKVA SV. NIKOLE

.. župna je crkva sela Bajagić. Sagrađena je na mjestu ranije crkve iz XVIII. stoljeća. Današnja crkva gradila se od kraja XIX. stoljeća do 1937. godine, dok je zvonik završen tek 1955. godine. Crkva je građena u neoromaničkom stilu po projektu Ćirila M. Ivekovića. Kip sv. Nikole koji se nalazi u crkvi izrađen je u tirolskim radionicama. U blizini crkve (na današnjem groblju) istraženo je nekoliko grobova iz ranog srednjeg vijeka s različitim nalazima (keramičke posude, noževi, strijele, koplja, ostruge) koji se danas čuvaju u Muzeju Cetinske krajine i Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana.

(T107) MLINICA STARA MOSTINA

Sagrađena je 1826. godine na rijeci Cetini. Zgrada mlina podignuta je na osam kamenih lukova kroz koje protječe voda i pokreće šest mlinskih kola. Zgrada mlina građena je od pravilnih kamenih klesanaca s dvostrešnim krovom pokrivenim kamenim pločama. Mlin je bio vrlo važan za ekonomski razvoj tog kraja u XIX. stoljeću.

(T107) MLINICA NOVA MOSTINA (TRIPALOVA MLINICA) NA RIJECI CETINI

Izgrađena je sredinom XIX. stoljeća. Podignuta je na pet lukova, a u unutrašnjosti je pet mlinova koji rade na principu uspravnog kola. Uz mlinicu je stambena zgrada za mlinara koja je naknadnim adaptacijama izgubila svoj izvorni izgled.

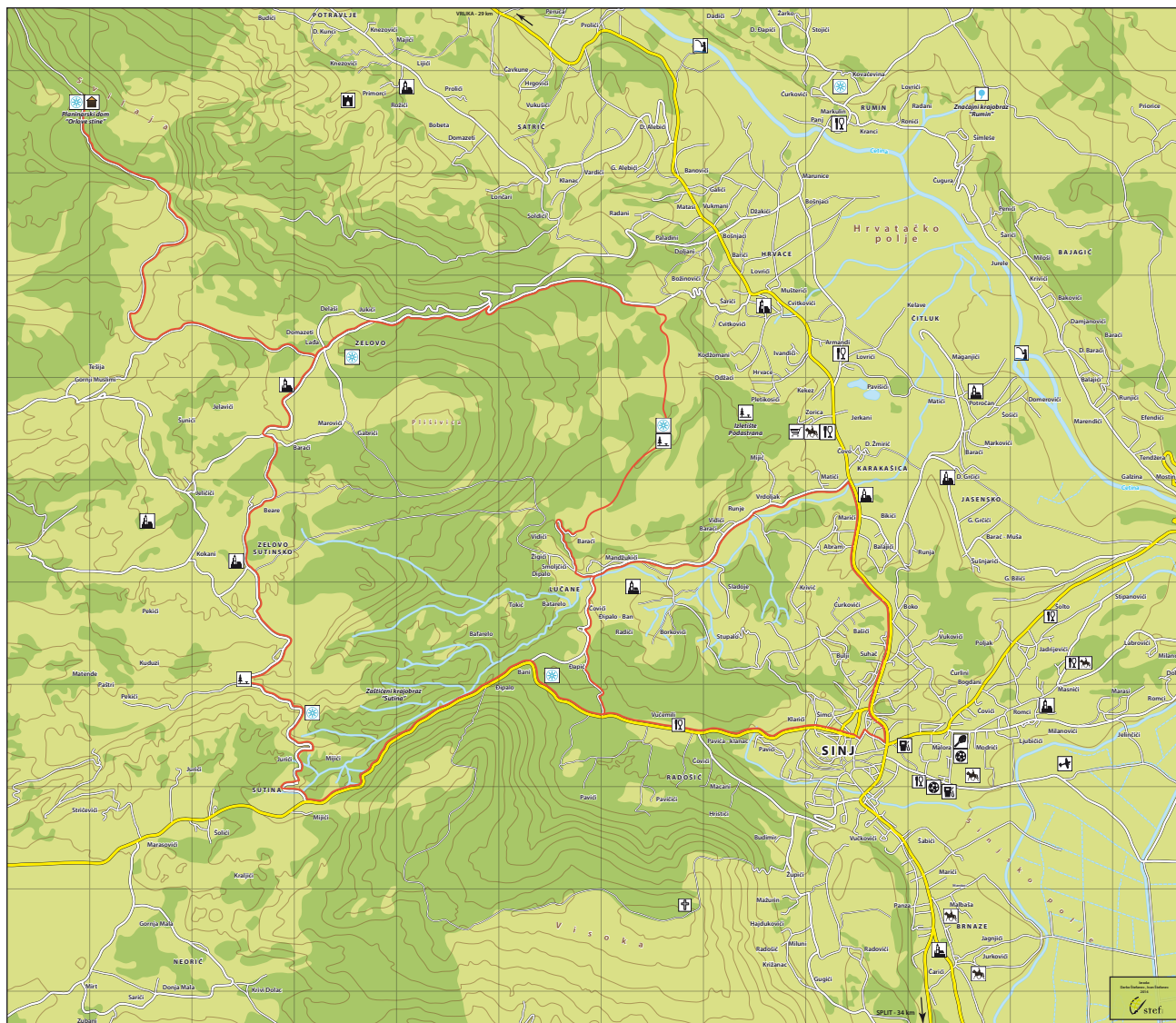

SINJ

Orlova staza
(biciklistička)

- Utvrda – Fort
- Crkva – Church
- Muzej – Museum
- Rimske ruševine – Roman ruins
- Gaj Liberije
- Info centar – Info center
- Kušaona – Custation
- Smještaj – Accommodation
- Benzinska crpkna – Gas station
- Mlin – Watermill
- Sklonište – Shelter
- Bazen – Swimming pool
- Ribolov – Fishing
- Odmorište – Picnic spot
- Jahanje – Equitation
- Sportski aerodrom – Sports airfield
- Nogometni teren – Football field
- Teniski teren – Tennis court
- Vidikovac – Viewpoint
- Česma – Fountain
- Izvor – Spring

Točne GPS koordinate pojedinih točaka/lokaliteta mogu se preuzeti na stranici www.eu-medpaths.com.

(T101) KAMENI MOST NA RIJECI GORUČICI

Izgrađen je krajem XIX. stoljeća južno od zaštićene jezgre grada Sinja. Presvođen je jednim kamenim lukom, obrađen bunjato kamenom i imao je zidanu ogradu s kamenom poklopicom. Danas je zapušten.

(T020) CRKVA SV. KATE I SREDNJOVJEKOVNO GROBLJE U LUČANIMA.

Crkva sa zvonikom na pročelju izgrađena je u XIX. stoljeću, a obnovljena i ožbukana naknadno. Uz crkvu se nalazilo ranosrednjo-vjekovno groblje sa stećcima. Danas su sačuvani ukrašeni kameni sljemenjaci s prikazom kola i jahača.

(T051) CRKVA SV. VIDA NA ZELOVU

Sagrađena je 1933. godine. To je prostrana jednobrodna građevina s masivnim zvonikom iznad pročelja, sagrađenim tek 70-ih godina XX. stoljeća. Na ovom mjestu postojala je i manja crkva koju su u XVIII. stoljeću sagradili doseljenici iz Hercegovine.

(T056) KAPELA SV. ANTE

Nalazi se kod župne kuće na Zelovu. Sagrađena je u XIX. stoljeću i služi za potrebe zelovskog župnika. Obnovljena je 80-ih godina XX. stoljeća.

(T057) GRADINA

Iznad zaseoka Jukići nalazi se manja prapovijesna gradina utvrđena suhozidnim bedemom (danas nasip) s južne i zapadne strane. Gradini pripada i nekoliko bunara u njezinom podnožju te jedna manja pećina. U pećini i na samoj gradini nalazimo dosta ulomaka prapovijesne keramike.

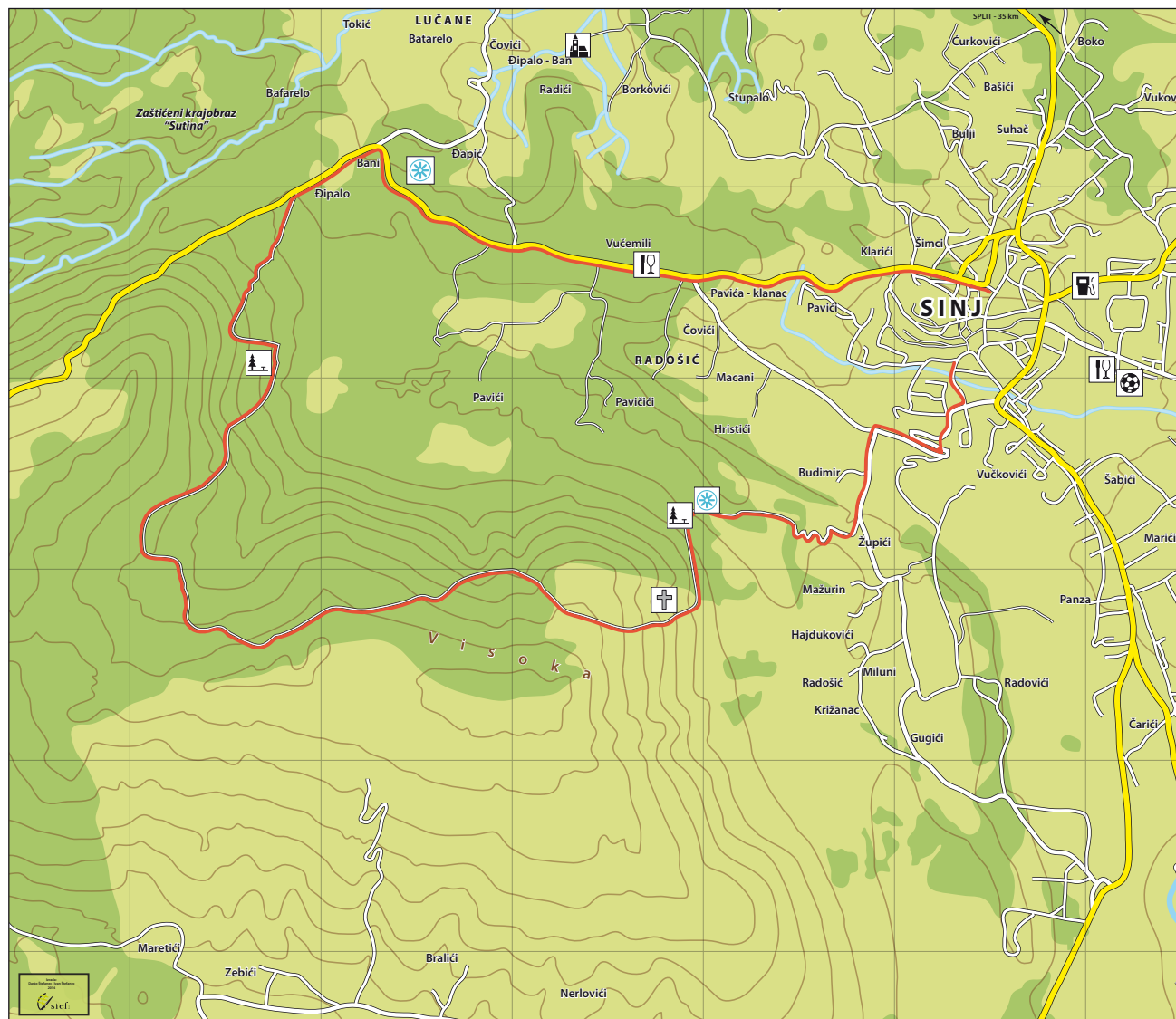

SINJ

Sinjska staza
(planinarska)

- Utvrda – Fort
- Crkva – Church
- Muzej – Museum
- Rimske ruševine – Roman ruins
- Caj Liberije
- Info centar – Info center
- Kušaona – Custation
- Smještaj – Accommodation
- Benzinska crpka – Gas station
- Mlin – Watermill
- Sklonište – Shelter
- Bazen – Swimming pool
- Ribolov – Fishing
- Odmorište – Picnic spot
- Jahanje – Equitation
- Sportski aerodrom – Sports airfield
- Nogometni teren – Football field
- Teniski teren – Tennis court
- Vidikovac – Viewpoint
- Česma – Fountain
- Izvor – Spring

Točne GPS koordinate pojedinih točaka/lokaliteta mogu se preuzeti na stranici www.eu-medpaths.com.

Zapadno od grada Sinja, u brdskom području između Sutine i Visoke, osmišljena je kružna planinarska staza. Njezina je zahtjevna trasa namijenjena onima uvježbanima i avanturistička duha, spremnima da se suoče sa svim iznenađenjima i izazovima koje krije divljina dalmatinskog zaleđa.

Autor: Zoran Vejic

Autor: Ilija Veselica

CETINA ADVENTURE

Zaljubljenici u avanturističke sportove imaju priliku pobliže upoznati još nedovoljno otkrivene, iznimne prirodne ljepote dalmatinske Zagore. Pustolovnu utrku Cetina Adventure organizira Klub avanturističkih sportova Cetina adventure iz Sinja s ciljem promicanja sporta i upoznavanja jedinstvenog krajolika Cetinske krajine. Utrka prolazi uz rijeku Cetinu, jedinstveni kanjon rijeke Sutine, divlji krajolik dijela Kamešnice i Dinare, a završetak utrke je u gradu Sinju. Natjecatelje očekuju vožnja kajakom, plivanje, vožnja MTB-a, penjanje, absail, skokovi sa stijena u vodu, prelazak preko užeta i razna druga iznenađenja. Utrka se održava svake godine u mjesecu lipnju.

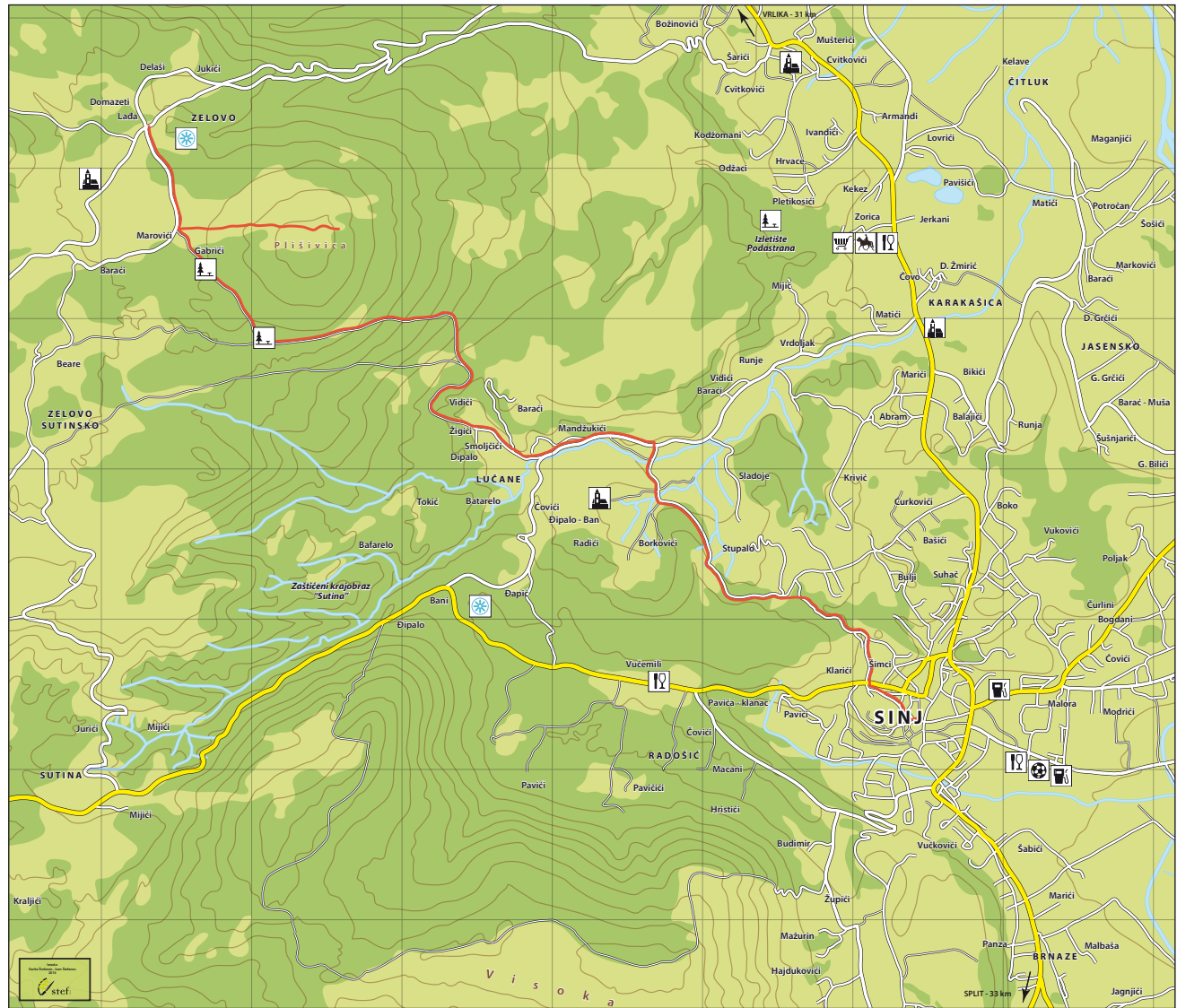

Staza Plišivica (planinarska)

SINJ

- Utvrda – Fort
- Crkva – Church
- Muzej – Museum
- Rimske ruševine – Roman ruins
- Caj Liberije
- Info centar – Info center
- Kušaona – Custation
- Smještaj – Accommodation
- Benzinska crpkva – Gas station
- Mlin – Watermill
- Sklonište – Shelter
- Bazen – Swimming pool
- Ribolov – Fishing
- Odmorište – Picnic spot
- Jahanje – Equitation
- Sportski aerodrom – Sports airfield
- Nogometni teren – Football field
- Teniski teren – Tennis court
- Vidikovac – Viewpoint
- Česma – Fountain
- Izvor – Spring

Točne GPS koordinate pojedinih točaka/lokaliteta mogu se preuzeti na stranici www.eu-medpaths.com.

(T028) GRAD SINJ

Sinj – povijesno–urbana cjelina

Izrazito pitoma geomorfologija srednjeg toka rijeke Cetine s prostranim poljem u sredini predstavlja najplodniji i najznačajniji dio dalmatinskog područja koji se ističe kontinuitetom naseljenosti od prapovijesti i antike do danas. Administrativni centar cijele regije je grad Sinj koji se smjestio na rubu Sinjskog polja, podno brijega na čijem se vrhu nalaze ostaci tvrđave Grad. Tu je bilo prapovijesno gradinsko i utvrđeno antičko naselje Osini-

Autor: Nikola Belančić

um o kojem svjedoči natpis na žrtveniku posvećen zaštitniku plemena. Sinj je u srednjem vijeku središte Cetinske županije, a bio je u posjedu Šubića, Nelipića, Frankopana i Talovaca. Sredinom XIV. stoljeća, za bolju obranu podgrađa Cetine, Nelipići grade utvrdu Kamičak, a također i prvi franjevački samostan, koji su spaljeni u turskom napadu. Nakon

pada pod Turke 1513. godine Sinj se razvija u kasabu s važnim vojnim utvrđenjem na putu iz Livna prema Splitu. Naselje se nalazilo ispod samih zidina tvrđave i dosegalo do utvrde Kamičak i groblja sv. Ivana gdje se nalazila jedna džamija, dok je druga bila u tvrđavi. Mlečani osvajaju Sinj od Turaka 1686. godine. Novu crkvu i samostan projektira Ivan Franjo Macanović, sin Ignacija koji je bio trogirski općinski inženjer. U spomen na glasovitu pobjedu Sinjana nad Turcima 1715. godine u Sinju je ustanovljena Sinjska alka. Mirom u Požarevcu godine 1718. cijela je

Cetinska krajina pripala Veneciji, pa otda bez osobitog prosperiteta i razvoja Sinj i Cetinska krajina dijele sudbinu ostalog dijela mletačke Dalmacije. U prvoj polovini XVIII. stoljeća formira se urbano središte grada s glavnom gradskom ulicom (trgom) i četiri poprečne ulice u kojima nastaju kuće kasnobaroknih i neostilskih odlika. Pučke stambeno–trgo-

vačke kuće građene su kamenom muljicom. U drugoj polovini XIX. stoljeća, za vrijeme druge austrijske uprave, Sinj se razvija u općinsko središte i sjedište kotarskog poglavarstva. Dva svjetska rata zaustavljaju gospodarski rast Sinja i cijele Cetinske krajine.

Tvrđava Grad i groblje

Sinjska tvrđava Grad diže se na kamenoj uzvisini iznad starog ilirskog Osinija. Prvo se razvila kao tvrđava kraljevskog župana, a kasnije postaje utvrđeni grad cetinskih knezova. U dokumentima se prvi put spominje u XIV. stoljeću. Bila je utočište puku i vojnicima kod turskih najezdi, čuvala i štitila nejake, opirala se osvajačima. U središtu se nalazila crkva sv. Mihovila u koju su, na oltar sv. Barbare, franjevci iz Rame položili dragocjenu i čudotvornu sliku Gospe od Milosti. Zagovorom fra Pavla Vučkovića, u naselju ispod tvrđave 1699. godine počinje gradnja crkve sv. Marije koja je dovršena 1712. godine.

Od same tvrđave i nije mnogo ostalo. Nakon potresa 1709., 1768., 1796., kao i višestrukih barbarskih navala, zidine staroga utvrđenoga Sinja su popustile te je puk počeo naseljavati Podvaroš. Tvrđava je napuštena 1806. godine za vrijeme francuske uprave, a stradala je u potresu 1986. godine. Crkvice koja je danas na Gradu sagrađena je 1887., na dvjestotu obljetnicu dolaska cetinskoga puka iz Rame. Simbolizira zavjet, čvrsti savez i odanost, koji Cetinjane stoljećima vežu uz Majku Božju. U čast svojoj vječnoj nebeskoj zaštitnici, 2008. godine Sinjani na Gradu podižu brončani kip Gospe Sinjske, djelo akademskoga kipara Josipa Marinovića.

Putem koji vodi od podnožja do crkve na tvrđavi smješteno je 14 postaja križnoga puta. Svaka postaja rad je nekog od najpoznatijih hrvatskih umjetnika. Planirano je i potpuno obnavljanje zidina tvrđave do 2015., uz veliku proslavu tristote godišnjice obrane Sinja. U podnožju tvrđave sa-

Autor: Boris Filipović Grčić / Tvrđava Stari grad

građeno je u XIX. st. groblje na kojem se nalazila crkva sv. Franje.

Tvrđava Kamičak

Jedan od najlikovitijih i najupečatljivijih simbola Sinja, smješten u samoj gradskoj jezgri, nasuprot crkvi Čudotvorne Gospe Sinjske. Kamičak je utvrda zvjezdolika tlocrta, sagrađena 1712. godine na istoimenom brežuljku. Povezana je s pripadajućim kvartirom (vojarnom za konjicu) na jugozapadnoj strani, današnjim Alkarskim dvorima. Današnji izgled

Kamičak je dobio 1890. godine kada je obzidan i pošumljen borovima. Na utvrdu se nalazi kula koja je služila kao promatračnica, a na njoj sat koji zvuči tri minute prije punoga sata i na puni sat otkucava

tačno vrijeme. Na vrhu kule je brončano zvono izliveno u poznatoj talijanskoj ljevaonici obitelji Colbachini. Ljevaonica je osnovana 1745., a 1898. papa Leon XIII. dodjeljuje joj pravo upotrebe papinskog grba na svojim proizvodima. Do danas je jedina ljevaonica u svijetu s tom iznimnom čašću. Zvono je ukrašeno bogatim cvjetnim ornamentima, a ističu se i četiri reljefa u krugu – Gospa s djetetom u naručju, Mojsije, Raspeće i Sveti Jure ubija zmaja. Upisana je i godina MDC-CCXXVIII (1828.) i autor Opera di Giovanni Colbachini Trieste. Na vrhu zvona je natpis “A fulgore et tempestate libera nos Domine” (“Od groma i zla vremena oslobodi nas, Gospodine.”). Potječe vjerojatno od staroga narodnog vjerovanja da zvonjava zvona ili pucanje mužara rastjeruju oblake i tuču.

Crkva Gospe Sinjske s franjevačkim samostanom

Crkva Čudotvorne Gospe Sinjske dominira glavnim gradskim trgovom. Građena od 1699. do 1712. godine, odolijevajući ratovima i potresima, do danas je zadržala svoj izvorni izgled. Središnje mjesto, kako u crkvi, tako i u srcima Sinjana, zauzima slika Čudotvorne Gospe Sinjske. Naslikao ju je nepoznati autor u XV. ili XVI. stoljeću. Blago nagnuta, spuštena pogleda vjerno bdije nad svojim pukom otkako su je iz Rame, potjerani turskom najezdom, kao najveću dragocjenost i uzdanicu donijeli u Cetinsku krajinu. Legenda kaže i da je njenim čudotvornim utjecajem Sinj 1715. zauvijek oslobođen turske vlasti. U znak zahvalnosti, Sinjani su sliku 1716. okrunili zlatnom krunom

na kojoj piše IN PERPETUUM CORONATA TRIUMPHAT - ANNO MDC-CXV (“Zauvijek okrunjena slavi - 1715.”). Danas je slika u srebrnom okviru, s reljefom sinjske tvrđave na poleđini (autor kipar Ante Jakić) i urešena zavjetnim darovima vjernika. Osim Gospinoga, u crkvi se nalaze i oltari sv. Josipa, sv. Frane, sv. Ante i sv. Nikole. U prezbiteriju se ističe kameni oltar, rad akademskog kipara Kuzme Kovačića, kao i vitraji akademskog kipara Antona Vrlića. Iznad ulaznih vrata nalaze se vitraji koji prikazuju Uznesenje Blažene Djevice Marije, likove fra Pavla Vučkovića i sv. Nikole Tavelića, a na bočnim zidovima lađe naslikani su evanđelisti, bl. Alojzije Stepinac i sluga Božji Ante Antić, sve radovi akademskog slikara Ivana Crgata. Mozaik i vitraj s pri-

kazom krunjenja Blažene Djevice Marije i s Kristom na križu, rad akademskog slikara Josipa Botteriija Dinija, nalaze se iza glavnog oltara. Brončani reljef autora Kuzme Kovačića s likom Gospe Sinjske okrunjene s dvanaest zvijezda, jednak detalju na vratima franjevačke crkve na Šćitu u Rami, nalazi se u unutarnjem crkvenom dvorištu. Današnji zvonik, s četiri nova zvona, visok 43,5 metara dovršen je 1927. godine na mjestu staroga zvonika iz 1775., izgrađenog od muljike, kamena karakterističnog za gradnju na ovim prostorima. Godine 1958. blagoslovljene su nove orgulje tvrtke Franc Jenko iz Ljubljane. Crkva je posvećena 2009. godine na blagdan Uzašašća, zajedno s novim oltarom i Gospinim kipom u samostanskom dvorištu (rad akademskog kipara Josipa Marinovića).

Zbirka Franjevačkog samostana

Arheološka zbirka Franjevačkoga samostana u Sinju spada među najstarije i najvrjednije zbirke u Hrvatskoj. Utemeljena je 1860. godine marljivošću i žarom fra Ante Kostantina Matasa, velikog humanista i preporoditelja, ravnatelja Franjevačke klasične gimnazije u Sinju. Osnivanje je potaknuto pronalaskom Heraklove glave na području Čitluka, antičkoga Aequuma, iznimno plodnog arheološkog lokaliteta. Zbirka obuhvaća predmete pronađene najviše u okolici Sinja. Osim Heraklove glave, zbirka posjeduje niz vrijednih izložaka kao što je donja polovica kipa imperatora, pretpostavlja se, cara Klaudija I., jer je upravo on Aequum podigao na čast kolonije i stanovnicima podijelio pravo rimskih gra-

đana, o čemu svjedoči i puni naziv grada, Colonia Claudia Aequum.

Muzej Cetinske krajine – muzejska grada

Utemeljen 1956. godine, središnje je mjesto istraživanja i prezentiranja bogate kulturno-povijesne baštine Cetinske krajine. Muzej obuhvaća arheološku, numizmatičku, kulturno-povijesnu, etnografsku i prirodoslovnu zbirku, zbirke oružja, fotografija i fotografskog pribora, dokumenata, razglednica, plakata te umjetničku zbirku u kojoj su najzastupljeniji umjetnici iz Cetinske krajine. U lapidariju na otvorenom i u prizemlju muzeja izloženi su kameni spomenici različitih razdoblja. Osobito su značajni antički spomenici bogate arhitektonske dekoracije, žrtvenici posvećeni rimskim božanstvima te nadgrobnje stele iz Ruduše koje poječu iz I. stoljeća, a dragocijene su zbog ilirskih imena i posebnih ornamentalnih motiva. Među figuralnim skulpturama ističu se kipovi rimskih božica Rome i Fortune iz Čitluka (ant. Aequum).

Palača Tripalo

Izgrađena je u XIX. stoljeću, u samom središtu Sinja, kraj crkve Čudotvorne Gospe Sinjske. Pripadala je poznatoj sinjskoj obitelji Tripalo i predstavlja vrijedan primjer zgrade za stanovanje bogate građanske obitelji iz XIX. Stoljeća. Interijer palače djelomično je sačuvan, a perivoj koji se nalazio iza kuće u potpunosti je devastiran. Danas je palača Tripalo zbog svoje vrijednosti zaštićeni spomenik kulture. Na kući je ploča s natpisom "Kamen iz Glavice svetoga Nikole kod Se-

laca na Braču, kamenodjelac Nikola A. Štambuk. Prijateljstvo draže mi od zlata, prijatelju otvorena vrata 1883."

Villa Tripalo

Sagrađena je u južnom dijelu Sinja 1920. godine sa stilskim odlikama secesije. Cijeli posjed je okružen kamenim zidom, a na sjeveroistoku su ulazna vrata s kovanim vratnicama iz vremena gradnje kuće. Iako sagrađena u gradu, kuća ima ladanjski karakter i posve je iznimna u Sinju, ali i na širem dalmatinskom području.

Prva franjevačka gimnazija

Kao najstarija srednjoškolska ustanova u zagorskom dijelu Dalmacije, djeluje od šk. god. 1838./1839. objedinjenjem malih samostanskih škola u tri samostana Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja. Preustrojem 1854. god. stječe pravo javnosti pod nazivom "Javno više hervatsko gimnazije u Sinju pod upravom oo. franjevaca Privs. Odkupitelja". To je ujedno i prva gimnazija u južnoj Hrvatskoj s hrvatskim nastavnim jezikom.

Sklop kvartira (konjičke vojarne) Alkarski dvori

Naziv kvartira (franc. quartier – stan, vojnički logor) ukazuje na njihovu izvornu namjenu – vojarnu u kojoj je smještena hrvatska konjica (Cavalleria croata, Croati a cavallo). Sagrađeni su 1760. godine kao utvrda u obliku četverokuta s dva sklopa zgrada s po dvije četverokutne kule te dva unutrašnja dvorišta odijeljena štalama. U kompleks su se mogle smjestiti četiri satnije konjanika s konjima. Kroz povijest su ih koristile sve vojske koje su boravile na području Sinja, osobito francuska, po-

četkom XIX. stoljeća, te austrijska, kada su Kvartiri nadograđeni dvokatnom vojarnom za domobranstvo. Prije izgradnje Alkarskih dvora provedena su obvezna zaštitna arheološka istraživanja kojima je cilj bio dobiti što potpuniji uvid u slijed gradnji i preinaka na Kvartirima tijekom XVIII., XIX. i XX. stoljeća. Otkriveni su arhitektonski temelji južne kule, vodosprema, sustav kanala za odvodnju oborinskih voda, ostatci popločavanja, podnica i kaldrma. Ulomci glazirane i grube kuhinjske keramike, ulomci stakla, brojne keramičke lule, mletački novac i metalni predmeti potječu većinom iz kasnosrednjovjekovnog i novovjekovnog razdoblja.

Alkar na konju

Jedan od najprepoznatljivijih simbola Sinja, živopisna skulptura alkara kopljanika na konju, također je rad akademskog kipara Stipe Sikirice. Postavljena je 1965. na sami početak Alkarskoga trkališta – Biljeg, mjesto s kojega alkari na konjima

kreću u galop.

Petrovac

Fontanu Petrovac, ispred zgrade suda, dao je sagraditi načelnik Petar Tripalo 1878. godine te po njemu nosi i ime. Napajana je vodom s izvora Miletin koji se nalazi na jugozapadnoj strani stare sinjske tvrđave.

Fra Pavao Vučković

Spomenik poznatom franjevcu rad je akademskog kipara Kuzme Kovačića. Visok 2,8 metara, podignut je na istočnom ulazu u grad. Povijest pamti fra Pavla kao predvoditelja ramskog puka i franjevac koji su 1687. godine, bježeći pred Turcima, praćeni zagovorom slike Gospe od Milosti, novi dom našli u Sinju i Cetinskoj krajini. Utemeljitelj je samostana i svetišta Čudotvorne Gospe Sinjske.

Fontana na Pijaci

Fontanu na Pijaci (u narodu nazivanu funtana) podigao je načelnik Antonio

Buglian 1852. godine. Godinu kasnije Pijaca je popločana, a postavljeni su i ferali, željezni rasvjetni stupovi.

Tri generacije

Monumentalna skulptura s vodoskokom autora Sinjanina Ive Filipovića Grčića smještena je u središte Gradskoga parka. Naglašene simbolike, predstavlja trojicu Sinjana koji na podignutim rukama drže alku. Odjeveni su u sinjsku mušku narodnu nošnju.

Bista Dinka Šimunovića

Izradio ju je Ivan Meštrović 1932. godine u čast tiskanja posebnog izdanja Šimunovićevo "Alkara". Šimunović je u to vrijeme bio teško bolestan i bez novca, a skupina istaknutih umjetnika pokrenula je ponovno izdavanje "Alkara". U radu na novom izdanju sudjelovali su: Vilko Gecan, Joza Kljaković, Fran Kršinić, Omer Mujadžić, Vanja Radauš i Marijan Trepše. Umjetnička oprema omota rad je Miroslava Kirina.

"Golemo Sinjsko polje, na žarkom ljetnom suncu, činilo se još veće, jer modrušasta maglica sakrivaše očima udaljene bregove. Sve je mirovalo u podnevnom žaru, a daleke, daleke kamene planine jače se modrile, vireći nepomično iza te niske i tanke maglice. Činilo se, da je cijela krajina u raskošnom ljetnom snu ili kao da počiva nakon ljute borbe i izvršena junaštva..." (D. Šimunović, "Alkar" (pre-tisak), Ex libris, Zagreb 1933.)

Nadgrobna stela Gaja Laberija

Nadgrobni spomenik sedmogodišnjeg rimskog dječaka Gaja Laberija koji u ruci drži kuglu ukrašenu mrežasto poveza-

Autor: Branko Cović / Gaj Laberija

nim šesterokutima, simbol prave kožnate lopte, smatra se čvrstim dokazom da se prvi nogomet u Europi igrao baš u Cetinskoj krajini. Pronađen je na nalazištu Tilurium, na lokalitetu Gardun, a dati-

ra iz II. stoljeća. Danas se nalazi uzidan u pročelje kamene kuće u sinjskoj Vrličkoj ulici. Spomenik je visok 113 cm i širok 46 cm. Izrađen je od vapnenca. Dvodijelni natpis nalazi se na donjem dijelu; gornji je u profiliranom okviru i sadrži podatke o pokojniku, a donji je pokojniku posvećen natpis anonimnog autora. Srednji dio je ornamentima uokviren okrugli medaljon s vrlo izraženim portretnim karakteristikama pokojnika koji u desnoj ruci drži spomenutu kuglu. Gornji dio spomenika završava frizom s prikazom kantarosa (velike vaze s dvije ručke), delfina i glave Meduze (olichenje zlog bića u antičkoj mitologiji) te trokutastim zabatom s akroterijima (plastičnim ukrasima vrška i krajeva) u obliku lavljih šapa. U trokutastom polju zabata isklesana je Atisova glava. Nogomet se igrao u Gardunu u krugu rimskih vojnika i sinova uglednika, ali je igra izvorno bila ilirska te su je Delmati igrali davno prije dolaska rimske vojske. To potvrđuje i činjenica da nigdje na prostoru Rimskog Carstva, osim u Gardunu, nije pronađen nikakav uzorak ili lik povezan s ovom igrom. Službeno glasilo najviše svjetske nogometne organizacije, FIFA NEWS, u svom broju 71 iz 1969. godine otkriću amatera arheologa Josipa Bepa Britvića posvetilo je naslovnicu svog časopisa uz naslov "Arheologija i nogomet". FIFA tvrdi da je otkriće u Sinju informacija važna za arheologiju i nogometne obožavatelje (utakmica Delmata i Rimljana).

LIVADNI PROCJEPAK (ENGL. ITALIAN SQUILL)

Livadni procjepak (*Chouardia litardierei*) je zeljasta biljka s višegodišnjom lukovicom. Stabljika joj je visoka do 30 cm i na vrhu nosi gusti, grozdasti cvat od 15 do 35 plavih cvjetova, a pri dnu 2 do 7 linearnih listova širokih do 8 mm i dugih kao stabljika. Biljka cvate od sredine travnja do sredine lipnja, a listovi se razvijaju tijekom cvatnje ili nakon nje. Plod joj je tobolac, podijeljen na tri dijela, s 1 do 10 sjemenki u svakom dijelu.

Livadni procjepak raste na vlažnim livadama košanicama i pašnjacima, osobito na krškim poljima. Budući da su mu staništa sve ugroženija, sama se vrsta približava tom statusu. U Hrvatskoj je livadni procjepak strogo zaštićena biljka.

JESENSKI MRAZOVAC (ENGL. AUTUMN CROCUS)

Jesenski mrazovac (*Colchicum autumnale*) biljka je iz porodice ljljana (*Liliaceae*). Trajnica je, s ljuskastom lukovicom dugom oko 7 cm. Cvate u jesen, odnosno od kolovoza do studenog, s jednim do tri cvijeta, u vrijeme dok se listovi još nisu pojavili. Cvjetovi ove vrste mrazovca su veliki, i do 25 cm dugački, svijetle ljubičaste boje. Duguljasti kopljasti listovi, koji se razvijaju tek iduće godine u proljeće, narastu do 35 cm duljine. Obično ih je 3, a razmješteni su tako da djelomice obavijaju čahuru već sazrelog, gotovo sjedećeg ploda.

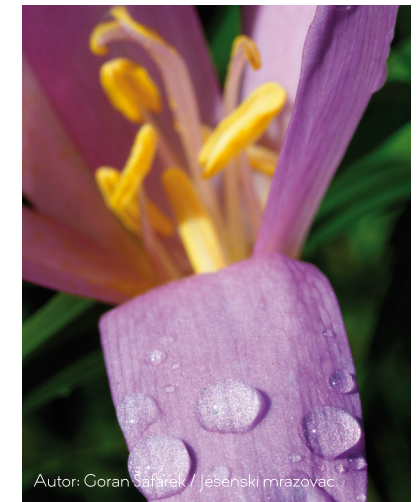
Svi dijelovi ove biljke, a osobito sjemenke, sadrže alkaloid kolhicin, snažan otrov koji djeluje na krvožilni i živčani sustav. S obzirom na vrijeme cvatnje, jesenski mra-

zovac nije moguće zamijeniti sa šafranima kojima slični. Oni, naime, cvatu u rano proljeće.

DELTOIDNI KARANFIL (ENGL. MAIDEN PINK)

Deltoidni karanfil (*Dianthus deltooides*), iz porodice karanfila (*Caryophyllaceae*), višegodišnja je busenasta biljka s izdancima visokim do 50 cm i pri dnu često odvrneljima. Listovi su jednostavni, po obodu i duž srednje žile dlakavi.

Cvate od lipnja do rujna. Mnogobrojne, pojedinačno razvijene cvjetove, nose samo neki od izdanaka u grmu. Cvjetna je čašica dvojna i kožasta, a krunica nosi latice duge oko 8 mm, lijepe ružičastocrvene ili bijele boje, s tamnom poprečnom prugom. Lako prepoznatljiv po lijepim cvjetovima, deltoidni karanfil često se kao dekorativna biljka koristi za uređenje prostora oko planinarskih objekata, osobito onih na podlozi s većim udjelom silikata.

Autor: Goran Safarek / Jesenski mrazovac

DIVLJA SVINJA (ENGL. WILD BOAR)

Divlja svinja (*Sus scrofa*), iz porodice svinja (*Suidae*), krupna je životinja čiji mužjaci mogu težiti i preko 200 kg. Ženke su

manje i žive u čoporima kojima se mužjaci pridružuju tek u sezoni parenja. Divlja svinja najradije bira vlažne šume, no posjećuje i otvorene terene. Odlično trči i dobro pliva.

Autor: Goran Šafarek / Zec

Svejed je, što znači da pored biljne hrane, uglavnom podzemnih biljnih dijelova koje rujući otkopava, jede i životinje koje ulovi, kao i lešine.

Razmnožava se zimi, od studenog do veljače. Najjači mužjak stječe pravo parenja s čoporom ženki koje mladunce donose na svijet u proljeće. Mladi su praščići prvih nekoliko mjeseci prugasti po leđima i bokovima što ih potencijalnim predatorima čini teško uočljivima. S otprilike 7 mjeseci mladi se posve osamostaljuju.

ZEC (ENGL. EUROPEAN HARE)

Obični zec (*Lepus europaeus*), iz porodice zečeva (*Leporidae*), ljupki i plahi stanovnik raznih, najradije otvorenih staništa. Njegove duge i snažne stražnje noge, krzno promjenjive boje, obično zemljanih tonova, velike uši i izvrstan sluh, oči postrance smještene tako da bez okretanja glave može vidjeti u prostor iza sebe prilagodba su životu na otvorenim staništima. Opasnosti kojima je izložen vrebaju iz zraka i s tla jer je omiljeni plijen pticama grabljivicama, zvijerima i čovjeku.

Zec je isključivo biljojed: hrani se travama, žitaricama, poljskim i šumskim plodovima, pupoljcima, mladicama i mladom korom, pa nerijetko svraća u povrtnjake.

Spolno je zreo s oko 7 mjeseci, pari se 3 do 4 puta godišnje i koti do 3 mlada odjednom. Oni se rađaju pokriveni dlakom i otvorenih očiju, a s majkom ostaju oko mjesec dana.

Izvor Rumina

Izvorište Rumina, lijevog pritoka Cetine, nalazi se na sjeverozapadu Hrvatačkog polja, a zbog svojih estetskih i prirodoslovnih vrijednosti zaštićeno je u kategoriji značajnog krajobraza (0,34 km²). Osobito su impresivni izvor Velikog Rumina u podnožju klisure Greda i duboki kanjon, dok je Mali Rumin slabiji izvor koji se ljeti presušuje, a smješten je zapadnije.

Priroda ruminskog područja ne oskudijeva raznolikošću. S izmjenom vegetacijskog pokrova izmjenjuju se i tipovi staništa i životinjske vrste koje ih naseljuju – na stijenama kanjona borave vjetruša, ušara i gavran, a u podnožju stijena gnijezde se

jarebica kamenjarka i sivkasta bjeloguza; na obližnjim poljima i oranicama stanuju kukmasta ševa, trčka i prepelica, na hrastovima se gnijezde veliki dijetao i vuga, a dugorepa sjenica svija gnijezda u krošnjama vrbe.

Od sisavaca su opaženi jež, zec, jazavac, lisica i kuna bjelica, dok herpetofauna broji nekoliko vrsta zmija, guštera i žaba. U vodama Rumina živi većina endemičnih vrsta cetinskog slijeva (sportsko-rekreativski ribolov je zabranjen).

Ovaj iznimni kutak hrvatačke prirode uključen je u jednu od najduljih i najljepših sinjskih dionica projekta MedPaths.

Autor: Ilija Veselica / Rumin

Kanjon Sutine

Područje izvora i kanjona bujičnog potoka Sutina, ukupne površine 4,63 km², zaštićeno je u kategoriji značajna krajobraza. Neobična slikovitost sutinskog krajolika i bogatstvo njegove dobro očuvane prirode promiču se i projektom MedPaths čija najdulja biciklistička staza prolazi upravo tim područjem.

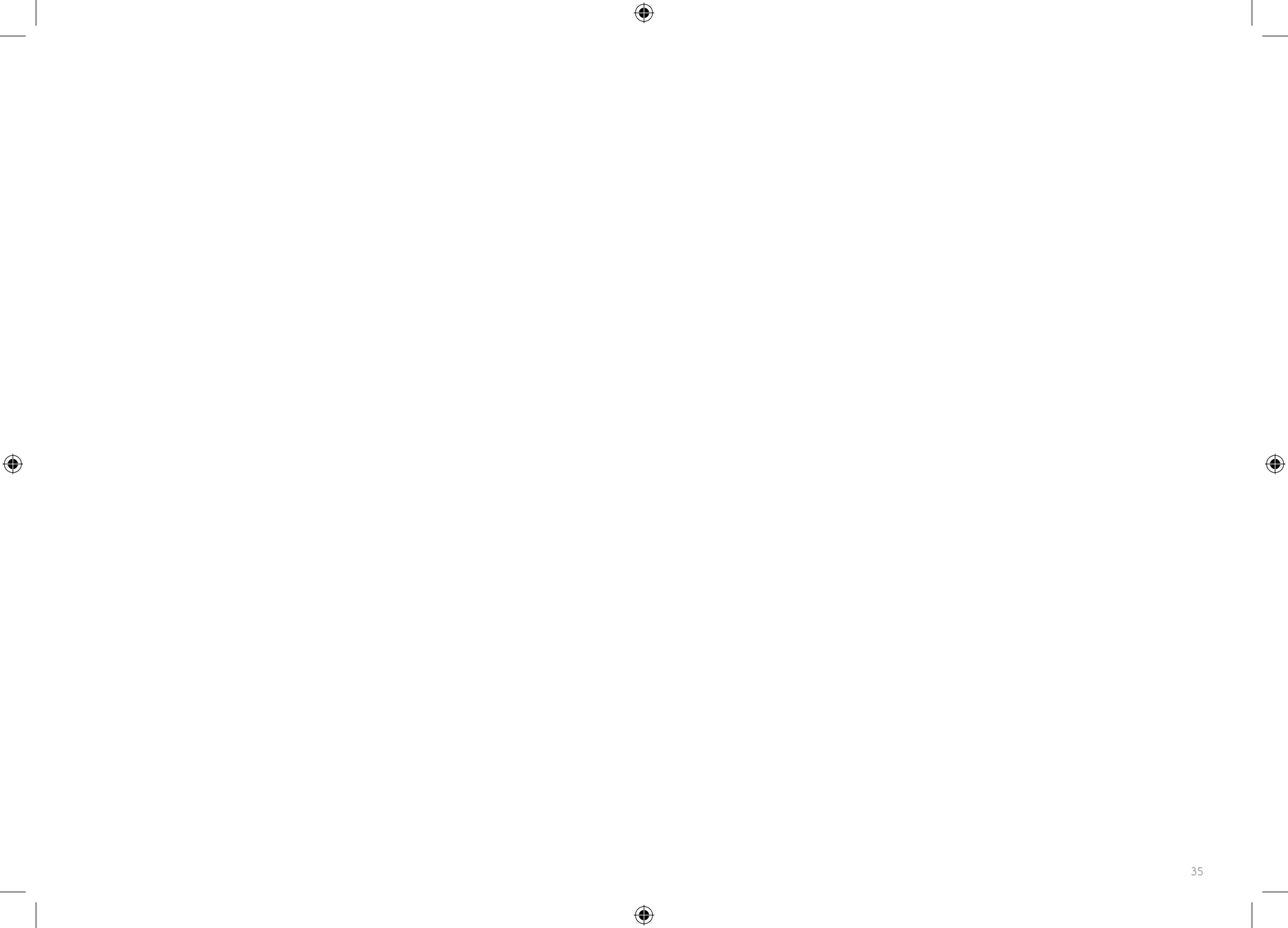
Sutina ima nekoliko izvora podno brda Visoko: glavni se nalazi u mjestu Sutina, a uz drugi, Bila vrila, nalaze se ostatci stare mlinice koji svjedoče o povremenoj snazi njegova protoka. U potoku inače, osim za obilnih kiša, dobrim dijelom godine nema mnogo vode. Sutina uvire u Cetinu. Bujna listopadna šuma na nižim položajima vapnenačko-dolomitnih kanjonskih stijena, otvoreni kamenjari s tipičnom grmastom vegetacijom aromatičnih usnatica i glavčika te erodirane pjeskovite padine na završetku kanjona pružaju razmjerno raznolik spektar staništa desetcima vrsta kopnenih životinja, dok potočne vode Sutine i jezeraca koja za sušnih razdoblja preostanu u kanjonu naseljava nekoliko vrsta vodozemaca, žaba i daždevnjaka, riba i rakova. Škanjac, jastreb, gorska pastirica, pčelarića, crna žuna, jarebica kamenjarka, zidna gušterica, poskok, zec, ali i jazavac i kuna bjelica, najmarkantnije su životinjske vrste sutinskog područja te ujedno i one koje imamo prigodu najčešće opaziti. Boravimo stoga ovdje kao dobrodošli posjetitelji.

Autor: Ilija Veselica / Kanjon rijeke Sutine

Bilješke

GRAD SINJ
Dragašev prolaz 24
21 230 Sinj
www.sinj.hr
TZ SINJ

Put Petrovca 12
21 230 SINJ
tel: + 385 (0)21 826 352
fax: + 385 (0)21 660 360
e-mail: info@visitsinj.com
www.eu-medpaths.com
www.visitsinj.com

Slika raskoši mediteranskog zaleđa - SINJ